

УДК 378.016:004

Ростислав Моцик

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний мінливий світ комп'ютерно-інформаційних технологій вимагає від педагогів постійно отримувати нові знання та вдосконалювати свій професійний рівень. Навчальний процес організовується з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійного самовдосконалення та швидкої адаптації до сучасних змін.

Розробляються нові технології навчання, створюються нові методики виховання, самоосвіти. Але наукові розробки не завжди вчасно впроваджуються в практичну діяльність вчителя. За оцінками фахівців, розрив між теорією і практикою становить 5–10 років. Подолати його допомагають сучасні засоби отримання і обробки інформації. Інформаційні технології дозволяють підвищити ефективність навчально-виховного процесу та його управління.

Питання формування комп'ютерної грамотності, інформаційної культури педагога, перспективи та проблеми застосування навичок користування ПК розглядають В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, К. Елшир, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Захарова, М. Кадемія, Г. Кедровіч, В. Клочко, Г. Козлакова, А. Коломієць, Ю. Машбиць, І. Підласий, Є. Полат, І. Роберт, С. Свириденко, О. Співаковський, А. Хуторський, Д. Чернілевський та ін. У публікаціях В. П. Беспалька, В. Ю. Бикова, В. Г. Болтянського, А. Ф. Верляня, М. З. Грузмана, С. О. Гунько, Ю. О. Дорошенка, А. П. Єршова, М. І. Жалдака, В. І. Клочка, М. М. Левшина, В. М. Монахова, Н. В. Морзе, Ю. А. Первіна, Т. Г. Проценко, Ф. М. Ривкінд, В. Г. Розумовського, С. І. Шварбурда та інших розглядаються питання використання комп'ютера як об'єкта вивчення та впровадження у початковій школі курсу інформатики.

Мета статті – розглянути сучасні принципи використання інформаційних технологій та підходи фахового використання їх при підготовці майбутнього вчителя початкових класів.

На сучасному етапі вчитель початкової школи повинен володіти основами економічних знань, уміннями організаційної та виховної роботи, високою культурою, добре володіти іноземною мовою, бути ініціативним і відповідальним, мати бажання до постійного збагачення та оновлення знань, бути здатним до інновацій, а також володіти комп'ютером. Застосування інформаційних технологій у школі призводить до зміни змісту підготовки майбутнього вчителя. Використання нових інформаційних технологій можна розглядати з двох позицій. З одного боку, вміння використовувати комп'ютерні засоби входить до складу професійних

умінь сучасного вчителя початкових класів. Тому одним з ознак готовності до впровадження педагогічних технологій та здійснення інноваційної діяльності є високий рівень володіння новими інформаційними технологіями. З іншого боку, використання сучасних комп'ютерних засобів розвиває гнучкість мислення, готує до постійного отримання нових знань. Здійснення цього відбувається за рахунок різноманітності використовуваних програмних засобів, застосування сучасних довідкових та інформаційно-пошукових систем.

Професійний розвиток – це процес, що триває протягом усього життя людини і зазнає якісних змін, обумовлених сукупним впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. При цьому визначальними є дії середовища і власна активність суб'єкта професійного розвитку. Ми можемо виділити наступні основні періоди професійного розвитку особистості: професійної передорієнтації, професійної орієнтації, оволодіння професією, професійної діяльності, постпрофесійної ремінісценції і рефлексії. У період навчання важливо успішно оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками під час професійного навчання та усвідомлення професійного плану самореалізації особистості на завершальному етапі навчання у професійному навчальному закладі. Період професійної діяльності характеризується суспільно-професійним успіхом під час роботи за професією, розвитком професійних якостей особистості [6, с. 16–17].

Важливим фактором, який потрібно враховувати при підготовці майбутнього вчителя початкової школи є відмінності в прикладному програмному забезпеченні. Вони викликані різними комп'ютерними засобами, наявними в навчальних закладах. Більш застарілі, безумовно, використовують ранні версії операційних систем і додатків. Методи застосування різних версій програм досить схожі. Однак сучасні мають більше можливостей і, як наслідок, деякі особливості використання. У сучасних умовах неможливо здійснювати підготовку вчителя з урахуванням особливостей кожного програмного продукту. Але, на нашу думку, цього і не потрібно робити. Студент повинен мати елементарні навички роботи з комп'ютерною технікою, знати її основні можливості для реалізації своєї майбутньої професійної діяльності та вміти знаходити потрібну інформацію, в тому числі і про методи використання даного засобу. При наявності декількох комп'ютерних класів можна встановити різне програмне забезпечення, що дозволило б студентам звикнути до різноманітності інтерфейсів і виділити їх особливості.

Зміна прикладного програмного забезпечення і комп'ютерної техніки позитивно впливає на готовність до таких змін в майбутньому. Стрімкий розвиток суспільства і науково-технічний прогрес призводить поновлення сучасних засобів з періодом 1–3 роки [5, с. 119–127].

Тому потрібно відмовитися від жорстких схем при викладанні предметів інформаційного напрямку. Докладне вивчення інтерфейсів

вимагає багато часу, але у майбутній професійній діяльності студент, напевно, буде користуватися вже іншим програмним забезпеченням. Тому на перший план виходить підготовка до самостійного отримання знань і оволодіння навичками використання конкретної програми. Сучасні програмні засоби мають потужні довідкові системи, де зібрана інформація про можливості даного засобу і про способи його використання. Таким чином, вміння здійснювати пошук інформації в довідкових системах можна вважати елементарними вміннями, без яких сучасний фахівець не зможе ефективно працювати з новими інформаційними технологіями.

Забезпечення ефективної освіти протягом життя неможливе без обміну інформацією між фахівцями. У педагогічній діяльності обмін ідеями, розробками, результатами власних методичних досліджень дозволяє вчителю підвищити свій професійний рівень, а також зменшити витрати часу на роботу, яка, можливо, раніше була виконана іншими. Такий обмін може відбуватися як у традиційній формі, так і в електронній. Електронна форма передачі інформації в цьому випадку буде мати ряд переваг. Матеріали будуть швидше передаватися, збільшиться коло фахівців, які можуть їх отримати, розшириться географія спілкування. Але це буде відбуватися тільки за умови володіння вчителем комунікаційними можливостями комп'ютерної техніки. Провідна роль при цьому буде приділятися умінню здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет та на електронних носіях інформації. Кількість інформації, яка публікується в Інтернеті, постійно зростає. Частина її стосується діяльності педагога. Студенти можуть знайти результати роботи передових методичних об'єднань вчителів, інформацію про нові підручники, посібники та програмні засоби, нові додатки, графічні і звукові фрагменти, які можна використовувати у власних розробках уроків. Проте пошук потрібної інформації ускладнюється високим рівнем «інформаційного шуму» [3, с. 49–50].

Уміння правильно формувати запити до пошукових машин визначає рівень загальної підготовки більшості фахівців. Якість знайдених даних часто є недостатньою або вони можуть бути помилковими. Визначити якість інформації та її важливість у застосуванні може тільки педагог, який добре володіє професійними методиками і має певний досвід. Учитель повинен знати правила користування електронною поштою та вміти працювати з електронними листами як за допомогою поштових клієнтів, так і за допомогою веб-інтерфейсів поштових серверів.

Усі ці вміння повинні закладатися при навчанні у вищому педагогічному закладі. Обмін інформацією відбуватиметься у формі вивчення передового педагогічного досвіду. Передовий педагогічний досвід збагачує практику навчання і виховання, сприяє розвитку педагогічної думки і служить найбільш правильним і надійним критерієм істинності вироблених педагогікою теоретичних положень, принципів, правил, методів навчання і виховання і організаційних форм навчання

підростаючих поколінь [3, с. 54]. Різні підходи до використання інформаційних технологій в початковій школі підвищують рівень професіоналізму майбутніх педагогів і збагачують широту їх методичних поглядів. У процесі навчання необхідно здійснювати ретельний аналіз різних підходів, визначаючи їх негативні й позитивні сторони з урахуванням потреб і можливостей учнів сучасної школи. Все це дозволить виробити у студентів власний стиль викладання та використання комп'ютерних засобів при підготовці до уроку і на уроці в початковій школі.

У цих умовах більшого значення набувають творчі завдання. Вони дозволяють розкрити педагогічний потенціал майбутнього вчителя, змодельовати нестандартні педагогічні ситуації, забезпечити адаптацію студентів до майбутньої професійної діяльності. На основі отриманих знань, умінь і навичок студент починає самостійно орієнтуватись в нових умовах, виробляти нові методичні та технічні прийоми роботи, вносити в діяльність елементи дослідження. Тільки тоді, при відповідній організації навчального процесу, він може вважати себе готовим до майбутньої професійної діяльності [4, с. 177–183].

Педагогічна творчість – це оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання і навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя: проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості [6, с. 16–17].

Сформулюємо вимоги до творчих завдань, які формують готовність майбутнього вчителя до використання інформаційних технологій:

1. Чітке формулювання поставленого завдання.
2. Актуальність поставленого завдання і інтерес до нього.
3. Досяжність бажаного результату.
4. Свобода у виборі засобів досягнення мети.
5. Облік теорії та практики виховання і навчання.
6. Зв'язок з майбутньою професійною діяльністю.
7. Облік передового педагогічного досвіду.
8. Забезпечення зв'язку з повсякденною життєдіяльністю студентів.
9. Облік міжпредметних зв'язків.
10. Можливість оптимізувати діяльність засобами ІКТ.
11. Забезпечення вільного доступу до засобів ІКТ.

Однак самого по собі виконання творчих завдань студентами недостатньо для професійного зростання. Важливо забезпечити обмін

інформацією між студентами, можливість співставлення результатів виконаної роботи, проведення аналізу помилок і цікавих рішень. Заняття повинно закінчуватися обговоренням отриманих результатів, визначенням оптимальних і оригінальних шляхів вирішення завдання. Способи виконання студентами творчого завдання будуть мати як загальні, так і відмінні риси. Загальні риси проявляються в тому випадку, коли рішення задачі лежить на поверхні і є досить прозорим. Тому викладач повинен запропонувати нове бачення проблеми і нові шляхи її вирішення. Крім того, аналіз виконаних завдань вказує на можливі прорахунки викладача. Вони можуть бути пов'язані з недостатньо чітким формулюванням завдання та інструкції з виконання, відсутністю попереднього аналізу проблеми та визначення можливих шляхів вирішення, прогалинами в попередній підготовці студентів, слабким урахуванням міжпредметних зв'язків та актуальності завдання.

Аналіз відмінностей у підходах до вирішення завдання не завжди може вказати на один загальний і оптимальний шлях вирішення. Завдання викладача полягає в порівнянні отриманих результатів і спільному зі студентами визначенні позитивних і негативних сторін кожного з рішень. Оскільки творчий підхід вимагає певного часу на підготовку та пошук, потрібно передбачити завчасне повідомлення задачі на попередньому занятті або перед проходженням педагогічної практики. Це дозволить студентам апробувати власні знахідки та адаптувати їх до реальних умов школи.

Загальна кількість годин, які виділяються на вивчення інформатики і нових інформаційних технологій або аналогічних предметів, не зможе в повному обсязі забезпечити фахову підготовку майбутнього вчителя. Вирішити це протиріччя дозволяє інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у вивчення інших предметів, призводить до підвищення рівня готовності вчителя використовувати їх у професійній діяльності.

У процесі вивчення тільки нових інформаційних технологій у студентів не можуть бути повністю сформовані вміння застосовувати комп'ютерну техніку у своїй майбутній професійній діяльності, у тому числі і на уроці в початковій школі. Тим більше, що технічні та програмні засоби, а також зміст навчання будуть надалі оновлюватися. Тому в такій ситуації первинними мають бути вміння готувати і проводити заняття, визначати методичні підходи до вивчення конкретної теми, знання методики викладання предметів початкової школи. У свою чергу, професійні методики під впливом інформатизації суспільства та освіти зазнають певних змін, які обов'язково повинні бути відображені у змісті оновлених предметів. У цьому інтегруючу роль може грати саме предмет «Нові інформаційні технології» [7, с. 126].

Зміст предметів інформаційного напрямів з часом оновлюється. Початок широкого розповсюдження мережі Інтернет на початку 90-х років зумовило включення до навчальних програм відповідного розділу.

Сьогодні цей розділ є одним з ключових при вивченні інформаційних технологій. Саме вміння отримувати інформацію засобами інформаційно-пошукових систем і здійснювати обмін інформацією за допомогою служб Інтернет і інтранет є важливим критерієм готовності сучасного педагога до використання інформаційних технологій. Оновлення змісту відчують й інші предмети. Відзначимо, що зростання кількості комп'ютерної техніки серед більшості людей призвело до необхідності врахування її впливу на фізичне і психічне здоров'я дітей, а це вимагає включення до змісту предмету «Анатомія, фізіологія і шкільна гігієна» відповідної теми. Впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес початкової школи оновлює зміст методики викладання математики, української мови, іноземної мови і т.д. [1, с. 135–144].

Таким чином, використання інформаційних технологій при підготовці сучасного вчителя початкових класів потрібно розділити як вивчення власне комп'ютерних засобів та їх використання як інноваційної технології при вивченні інших предметів. Масштабність цього питання передбачає об'єднання зусиль теоретиків і практиків, представників різних областей знання, що вивчають феномен інформаційної культури педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаян А. М. Информационная культура личности как условие существования и развития в информационном обществе [Электронный ресурс] / А. М. Атаян // Режим доступа : <http://libnew.tstu.tver.ru/statti/46.pdf>
2. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания учебной дисциплины / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубова, Ю. В. Уленко. – М. : Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества. – 2006. – 512 с.
3. Значено О. П. Інформаційні вміння майбутнього педагога / О. П. Значено // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 4(43). – С. 49–50.
4. Кармин А. С. Философия культуры в информационном обществе: проблемы и перспективы / А. С. Кармин // Вопросы философии. – 2006. – № 2. – С. 59–61.
5. Кузьмин Е. И. Формирование информационного общества в XXI веке / сост. Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов ; Российский комитет Программы ЮНЕСКО «Информация для всех». – СПб., 2006. – 640 с.
6. Лошаковська Г. В. Комп'ютер у початковій школі: експериментальні дослідження та результати / Г. В. Лошаковська // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – № 2. – С. 16–17.
7. Поведская Е. В. Человек и новые информационные технологии: Завтра начинается сегодня / Е. В. Поведская, А. Д. Масейра. – СПб., 2007. – 320 с.